

Nuorten kokemuksia elämästä sateenkaariperheessä

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

TIINA TUOVILA & MINNA KOIVUSILTA & PÄIVI ÄSTEDT-KURKI & JARI KYLMÄ

Tausta ja tarkoitus

Sateenkaariperheitä koskeva tutkimus on ajankoh-
taista. Sateenkaariperheissä vähintään yksi van-
hemmista kuuluu sukupuoli- tai seksuaalivähem-
mistöön. (1,2.) Perheiden monimuotoistumisen
myötä sateenkaariperheissä elävien lasten määrä
on lisääntynyt (2,3). Arvioiden mukaan yksi pro-
sentti kaikista USA:n kotitalouksista on sateen-
kaariperheitä. Noin viidesosassa näistä perheistä
on alle 18-vuotiaita lapsia. (4.) Suomalaisten sa-
teenkaariperheiden tarkkaa määrää on mahdoton
sanoa, sillä tilastoihin tallentuvat vain rekisteröidyt
parisuhteet ja samassa taloudessa asuvat lapset (5).
Sateenkaariperheiden määrää on vaikea arvioida
myös siksi, että moni sukupuoli- tai seksuaalivähem-
mistöön kuuluva ei paljasta identiteettiään tai sitä
ei kysytä heiltä (6).

Sateenkaariperheet ry:n arvioiden mukaan suoma-
laisissa sateenkaariperheissä asuu tuhansia lapsia.
Vuoden 2006 lopussa 120 rekisteröidyn parin
perheessä oli lapsia. (7.) Vuonna 2006 tehdyn ky-
selyn mukaan sateenkaariperheiden määrä on kas-
vussa Suomessa. Sama kehityssuunta on jatkunut
koko 2000-luvun ajan. (5,8.) Vuonna 2015 re-
kisteröity pari oli vanhempina yhteensä 600 lapsi-
perheessä (9). Sateenkaariperheitä muodostavat
selvästi enemmän nais- kuin miesparit sekä Suo-
messa että kansainvälisesti. Suomessa useammalla
kuin joka kolmannella naisparilla on lapsia. (5,8.)

Sateenkaariperheistä on tehty Suomessa tutki-
musta sekä vanhempien että lasten näkökulmas-

ta, mutta nuorten näkökulmasta vähän. Suomes-
sa aihealueen tutkimus on ollut lähinnä yksittäisiä
tutkimuksia ja pro gradu -tutkielmia. Kansainvä-
listä tutkimusta on enemmän. (10.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuva-
ta nuorten kokemuksia elämästä sateenkaariper-
heessä. Tavoitteena on tutkitun tiedon avulla lisätä
ymmärrystä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön
kuuluvien perheiden nuorten elämästä.

Aineisto ja menetelmät

Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuus-
katsauksena. Tiedonhaku suoritettiin systemaatti-
sesti CINAHL-, PsycINFO- ja Medline-tietokan-
noista. Hakusanoina näissä tietokannoissa käytet-
tiin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä, perhettä
ja nuorta kuvaavia asiasanoja. Käytetyt hakusanat
ja aineiston valikoitumisprosessi on kuvattu liite-
kuviossa 1 (ks. www.julkari.fi).

Sisäänottokriteerit täyttyviä tutkimuksia löy-
tyi 28. Kaikki valitut tutkimukset olivat vertais-
arvioituja. Tutkimukset arvioitiin Joanna Briggs
instituutin (JBI) mukaisilla kriteereillä (ks. joannabriggs.org). Kvalitatiiviset tutkimukset ar-
vioitiin asteikolla 0–10 ja kvantitatiiviset 0–9.
Arvioinnin teki kaksi tutkimusryhmän jäsentä.
Mukaanottokriteereiksi asetettiin vähintään viisi
pistettä laadunarvioinnista. Kvalitatiivisten tutki-
musten pisteet vaihtelivat 7–10 pisteen ja kvanti-
tatiivisten 6–9 pisteen välillä. Yhtään tutkimus-

ta ei pudonnut pois laadunarvioinnin perusteella. Kirjallisuuskatsaukseen valitut tutkimuksen taulukoitiin. Tutkimukset oli tehty vuosina 2004–2015, mutta määrällisesti ne painottuivat vuosille 2008–2014. Tutkimukset olivat pääosin yhdysvaltalaisia (n = 20). (Liitetaulukko 1, ks. www.julkari.fi.)

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, joka eteni nuorten kokemuksia kuvaaviin luokkiin pelkistämisen, ryhmittelyn ja abstrahoinnin kautta. Pelkistämisessä aineiston tutkimuskysymyksiin vastanneet alkuperäisilmaisut tiivistettiin. Ryhmittelyssä yhdistettiin sisällöllisesti samankaltaiset pelkistykset alaluokiksi siten, että luokan nimeksi tuli pelkistysten yhteinen nimittäjä. Analyysin tuloksena syntyi 25 alaluokkaa. Sisällöllisesti samankaltaiset alaluokat yhdistettiin yläluokiksi, jotka nimettiin alaluokkien yhteisellä nimittäjällä. Analyysin tuloksena syntyi seitsemän yläluokkaa (11,12.) (liitekuvio 2, ks. www.julkari.fi).

Tulokset raportoidaan seitsemän yläluokan mukaisessa järjestyksessä alaluokkineen. Kunkin alaluokan yhteydessä kuvataan kaikki kyseisen alaluokan muodostavat alkuperäistutkimusten tulokset, jotta saadaan esille tutkittavan ilmiön kaikki teoreettiset ulottuvuudet ja samalla myös se, kuinka monessa tutkimuksessa kyseinen tulos havaittiin. Määrän kuvaaminen on tärkeää, koska se antaa kuvan, kuinka yleisestä nuorten kokemuksesta tutkimusten mukaan on kyse.

Tulokset

Tämän kirjallisuuskatsauksen mukaan vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviäminen nuorelle oli hänen elämänsä mullistava asia ja nuoret kokivat myös erilaisuutta vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Toisaalta tutkimuksista kävi ilmi, että nuoren elämässä oli myös valoisia puolia vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Perhe oli nuorelle tärkeä tukipilari perherakenteesta huolimatta. Sateenkaariperheiden nuoret toimivat nuoruusikään kuuluvilla tavoilla. Ympäröivä yhteisö oli yhteydessä nuoren hyvinvointiin. Nuoren elämässä korostuivat arjen kuormittavuudessa tarvittavat keinot. Seuraavassa näitä päätuloksia kuvataan tarkemmin.

Vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviäminen oli mullistava asia nuoren elämässä

Biologisten vanhempien eron vaikeus. Nuoret kokivat heteroseksuaalisten vanhempien eron vanhemman seksuaalista suuntautumista vaikeammaksi asiaksi (13,14). Biologisten vanhempien liiton hajoamisella oli kielteisiä vaikutuksia perhe- ja sukulaissuhteisiin (14). Avioerovaiheessa nuorta rasittivat myös vanhempien huoltajuuskiistat (14,15), ja avioliiton hajoaminen koettiin ydinperheen hajoamisena (13,14).

Hämmennys vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selvittäessä. Vanhemman seksuaalinen suuntautuminen selvisi nuorelle avioeron yhteydessä (16) vanhemman, muun perheenjäsenen tai ulkopuolisen kertomana (13,17). Osalla nuorista oli aavistus (13,18) tai tieto vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta ennen asian julkittuloa (13,16). Nuoret kokivat vanhemman seksuaalisen suuntautumisen julkitulon aiheuttavan kielteisiä vaikutuksia, kuten vanhempi-lapsisuhteen heikkenemistä. Myönteisenä pidettiin hyväksyvän ilmapiirin lisääntymistä julkitulon myötä. (13,16,17,18.) Osa kuvasi hämmennystä (14,19), mutta osa ei kuvannut vanhemman seksuaalisen suuntautumisen julkitulolla olevan mitään vaikutuksia (17). Vanhemman mahdollinen identiteettikiiri saattoi vaikuttaa haitallisesti nuoreen (20).

Epävarmuus vanhemman seksuaalisen suuntautumisen paljastamisesta ikätovereille. Vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta kertominen koettiin epämukavana (13,16,19,20) ja kertomistilanteen luotettavuus korostui (19). Kertominen rajoitettiin vain tarpeellisiin tilanteisiin (21,22) ja vain valituille ihmisille (19,20). Kuitenkin osa nuorista teki tietoisien päätöksen kertoa asiasta (16,18). Osa pyysi vanhemmalta luvan kertoa vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta (14) ja osa teki itsenäisen päätöksen kertomisesta (19). Asiasta kerrottiin joko suoraan (19,21) tai kierrellen välttäen asian liiallista korostamista (22). Vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta kertomiseen liittyi yleistä valppauden lisääntymistä (19). Pojat olivat keskimääräisesti tyttöjä avoimempia vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta (23). Perhesuhteiden avoimuudella oli yhteys yleiseen avoimuuteen vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta (13).

Vanhemman seksuaalisen suuntautumisen julkittuleminen aiheutti nuorissa pelkoa mahdollisesta kiusaamisesta (19,24). Suuri osa raportoikin kielteisiä kokemuksia vanhemman seksuaalisen suuntautumisen paljastamistilantees-

ta (13,15,17,19,22,24,25,26), kuten esimerkiksi ystävyysuhteiden katkeamisia (14,16,19,21,22). Myös myönteisiä kokemuksia kuvattiin (16,19,25,27,28), kuten ystävyysuhteiden lähen-
tyminen kertomisen myötä (19). Kavereiden yllät-
tyneisyyden (25,26) lisäksi kaverit osoittivat kiin-
nostusta kertojan vanhemman seksuaalista suun-
tautumista kohtaan (19,25,26). Myös neutraalia
suhtautumista kuvattiin (16,25,26).

Vaihtelevuus nuoren suhtautumisessa vanhemman seksuaaliseen suuntautumiseen. Tilanteen norma-
lisoiduttua osa tottui vanhemman uuteen seksua-
aliseen identiteettiin (14,15) ja koki asian norma-
alina sekä myönteisenä (16). Osalla oli kuitenkin edelleen hankaluuksia hyväksyä vanhemman uusi seksuaalinen identiteetti (22,29). Osa kuvasi ristiriitaisia tuntemuksia (16) ja ymmärryksen puutetta vanhemman seksuaalisuudesta. Osa toivoi heteroseksuaalista vanhempaa (22). Medialla oli vaikutuksia nuoren käsityksiin homoseksuaalisuudesta (16).

Erilaisuuden kokemus vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi

Leimatuksi tulemisen kokemus. Suuri osa nuorista kuvasi jatkuvaa erilaisuuden korostumista vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi (14,16,21,22,29). Suuri osa oli kokenut syrjintää (14,19,25,29,30). Nuoret toivat esille eri muodoissa tapahtuvaa leimaamista (23), joka ilmeni muiden käytöksessä (21,29,31,32) häirintänä (21,33), toisten vaivaantuneisuutena (14), vihamielisyytenä (33) tai ikävänä kommentointina (15,21,22,33). Nuoret olivat kokeneet myös alempiarvoiseksi leimaamista (15,18,21,29), ulkopuoliseksi jättämistä (15,18, 21,29, 33), epäoikeudenmukaista tuomitsemista (19,20,21,22), hännäämistä (21,25), kiusaamista (15,16,21,25,26) ja julkista nöyryyttämistä (14). Nuorille oli esitetty ärsyttäviä kysymyksiä (19,33) ja heitä oli leimattu homoseksuaaliseksi heidän heteroseksuaalisuudestaan huolimatta (15,19,21,22,28). Osa oli kokenut perhetaustansa vuoksi fyysistä väkivaltaa (14,15,21,33).

Vaikka kiusatuksi tuleminen oli yleinen kokemus, osa nuorista koki sen vähäiseksi (25,26,29) tai epäsuorana (29). Leimatuksi tulemisen kokemuksissa ei ollut sukupuolieroja (31,34). Leimaamista oli koettu ikätovereiden (15,21), perheenjäsenten, sukulaisten (21), ulkopuolisten aikuisten (15), yhteiskunnan ja politiikan taholta (15,21,25,26).

Heteronormatiivisuuden kohtaaminen. Suuri osa nuorista oli kohdannut heteroseksismiä (13,16,18,21,26,34,35) ja normaaliuden painetta itseensä sekä perheeseensä kohdistuen (18). Suoranaista homofobian kohtaamista kuvattiin vaihtelevasti (14,18). Yksittäisenä tapauksena tuli esille myös nuoren oma homofobia (16).

Vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta johtuvat kielteiset vaikutukset. Useat nuoret pelkäsivät stereotyyppistä luokittelua perherakenteensa vuoksi (16,18,19,21,22,23). Pelon lisäksi monet nuoret kuvasivat vihaa (14,18,21,25,26), turhautumista (14,16,18,21,22,25,26), loukkaantuneisuutta (21,22,25), stressiä (15,16,29), ahdistusta (13,14,19,25,27), hämmennystä (18,25,26), leimatuksi, kiusatuksi tai luokitelluksi tulemisesta. Näiden stressitekijöiden vuoksi sosiaaliset tilanteet saatettiin kokea epämiellyttävinä (13,16,19). Osa eristäytyi (21,29), koki yleistä haavoittuvuutta (15,21) ja herkkyyttä muiden kielteisille asenteille (15). Leimaaminen oli yhteydessä elämäntyytyväisyyteen (21,28) ja psykologisiin ongelmiin nuoruudessa (28,29,31,33,34).

Osa koki häpeää (13,16,18,21), vihaa (15) ja stressiä (15,18,28) vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta. Leimaamisen kokemus vaikutti osalla kielteisesti perhettä koskeviin tunteisiin (16,21). Jotkut kuvasivat leimaamisen myötä sisäistäneensä ajatuksen oman perheen haitallisuudesta ja epäluonnollisuudesta (29). Kielteisten kokemusten vuoksi oma tilanne nähtiin kokonaisuudessaan kielteisenä (22). Nuoret kuvasivat syyllisyyden tunteita ja pohdintaa vanhemman seksuaalisuuden vaikutuksista oman itsensä määrittelyyn (18). Nuoret saattoivat kantaa epäilyn taakkaa ulkopuolisten tietoudesta vanhemman seksuaalisesta suuntautumisesta (19). Osa murehti homoseksuaalisen vanhemman laillisia oikeuksia (21) sekä laillista epäoikeudenmukaista kohtelua (27). Vaikka valtaosa kuvasi kielteisiä kokemuksia ulkopuolelta tulevien paineiden vuoksi, osa ei kokenut leimaamisen vaikuttaneen heidän hyvinvointiinsa (21,25,34).

Elämän valoisat puolet vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi

Vanhemman seksuaalisen suuntautumisen myönteiset vaikutukset nuoreen. Vaikka nuoret kuvasivat paljon stressiä vanhemman seksuaalivähemmistöön kuulumisesta aiheutuneiden lieveilmiöiden vuoksi, he kuvasivat myös myönteisiä vaikutuksia (15,17,25,33), kuten korkeaa elämäntyytyväi-

syöttä (23,30), korkeaa huumorintajuutta (36) ja myönteistä yhteisöllisyyden tunnetta (25,26). Nämä nuoret omasivat myös tutkimusten mukaan hyvät sosiaaliset taidot (22,23,25,28,34), monella oli korkea itseluottamus (17,18,21,22,37) ja lisäksi verrokkeja vähemmän huonoa mielialaa (36,37). Jotkut huomasivat, etteivät nuoruuden pelot leimatuksi, lokeroiduksi tai hylätyksi tulemisesta vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi lopulta toteutuneetkaan (19).

Vanhempien seksuaalisen suuntautumisen myönteiset puolet nähtiin viimeistään aikuisuudessa (14,23) ja perheestä oltiin ylpeitä (13,17,22). Nuoret kuvasivat suunnittelevansa ikätovereiden sa tavoin perheen perustamista (28). Näistä nuorista kasvoi suvaitsevaisia (13,14,18,22,25,26,28), avoimia (13,21,23,28), joustavia, sinnikkäitä (18) sekä herkkiä vähemmistöjä kohtaan (22). Nuoret näkivät seksuaalisuuden kokonaisvaltaisesti vaikuttavana tekijänä (18) ja jotkut kuvasivat lisääntyntä tietoutta omasta seksuaalisuudestaan (16). Vaikka heteronormatiivisessa yhteiskunnassa eläminen loi paineita, silti sosiaalisten normien uhmaaminen saatettiin kokea myönteisesti (25).

Ahdistuneisuudessa, masentuneisuudessa, psykoottisuudessa tai pelokkuudessa ei havaittu eroa seksuaalivähemmistöjen ja heteroseksuaalisten vanhempien lasten välillä nuoruudessa (23,28,38). Seksuaalivähemmistöjen lapsilla oli tilastojen perusteella nuoruudessaan ikätovereita vähemmän sääntöjen rikkomista, aggressiivisuutta (34) ja ongelmakäyttäytymistä (34,39). Heidän yleinen terveytensä oli tavanomainen nuoren terveydentila (28).

Erilaisuuden aiheuttaman paineen helpottuminen iän myötä. Biologinen kypsyminen vaikutti myönteisesti käsitykseen itsestä ja perheestä (18) ja avoimuus perherakenteesta lisääntyi asteittain (16,23). Nuorten asenteet muuttuivat nuorten tottuessa vanhempiensa seksuaaliseen suuntautumiseen (13,14,16). Lisäksi ikätovereiden reaktiot muuttuivat ajan myötä myönteisemmiksi (14,23,25) ja nuorten oma kielteisten kommenttien käsittelykyky parani (14,19,22). Yleisesti kielteiset tunteet (21,32), kuten häpeä (13), vähenivät iän myötä.

Perhe on merkittävä tukipilari perherakenteesta huolimatta

Sopeutuminen uusioperheeseen. Heteroseksuaalisesta perheestä lähtöisin olevilla nuorilla oli vaikeuksia asemoida itsensä homoseksuaalisen vanhemman uuteen perheeseen ja sopeutua uusiin

perheenjäseniin (14,18,22). Elämän koettiin olevan hankalampaa homoseksuaalisten vanhempien perheessä, mutta ajan myötä yleensä sopeuduttiin uuteen perherakenteeseen (14). Vanhemman uudesta puoliosasta muodostui merkityksellinen aikuinen (14) ja laajalla perheellä (14,18,22) sekä vanhemman uudella hyvällä parisuhteella ja sisaruksilla oli hyvinvointia voimistava vaikutus (14). Homoseksuaalisen vanhemman vapautuneisuus uudessa suhteessa heijastui myönteisesti myös vanhempi-lapsisuhteeseen (13,14). Biologisten vanhempien eron jälkeen säännölliset tapaamiset molempien vanhempien kanssa koettiin merkityksellisiksi (13).

Homoseksuaaliseen suhteeseen syntyneet nuoret kuvasivat sosiaalisen vanhemmuuden pelkkää biologista sidettä vahvemmaksi (24), ja perhe nähtiin monimuotoisena (18). Myös heteroseksuaalisten vanhempien perheiden nuoret, jotka sopeutuivat uuteen perherakenteeseen, pitivät perhesuhteiden perustana muita tekijöitä kuin biologisia siteitä (15,18). Perhekäsityksen perustana oli rakkaus, tuki, yhteys ja suvaitsevaisuus (18). Kaikki heteroseksuaalisten vanhempien perheistä lähtöisin olevat nuoret eivät kuitenkaan sopeutuneet uusioperheisiin. Nämä nuoret pitivät samaa sukupuolta olevien vanhempien liittoa epänormaalina. (16,19,29.) Lisäksi muiden heteronormatiivisilla näkemyksillä oli vaikutusta omaan perhekäsitykseen (16), ja ne aiheuttivat ristiriitaisia ajatuksia (15,16,18).

Kokemus vanhemmasta hyvänä roolimallina. Nuoret näkivät vanhempansa roolimalleina (16,17,21,22,28), vaikka naisparien lapsista osa kokikin, että heiltä puuttuu miehen roolimalli. Miehen mallin puuttumista paikkasi kuitenkin sosiaalinen verkosto, jossa oli molempia sukupuolia. Jotkut nuorista kuvasivat näkevänsä perheen tavanomaista laajempaan käsitteeseen. Laajempi perhekäsitys mahdollisti roolimallin hakemisen ydinperheen ulkopuolelta. (14.)

Hyvän vanhempi-lapsisuhteen merkitys. Suuri osa nuorista kuvasi suhdettaan vanhempiinsa hyväksi (36,37,40). Hyvä vanhempi-lapsisuhte oli merkittävä nuoren hyvinvoinnille (14,28,39), ja se ehkäisi esimerkiksi nuoren päihteiden käyttöä (39). Suuri osa koki, ettei heteronormatiivisesta perherakenteesta poikkeamisella ollut vaikutusta vanhempi-lapsisuhteeseen (14,36). Aiemmin heteroseksuaalisen vanhemman uusi seksuaalinen identiteetti hämmensi osaa ja vaikeutti näin vanhempi-lapsisuhdetta nuoren näkökulmasta (29).

Rakkaus avioliittoa tärkeämpi ihmissuhteiden määrittelijä. Useat nuoret näkivät perheen koostuvan rakkaudellisista siteistä, juridisen avioliiton sijaan (18,25,27). Moni nuori koki lainsäädännön kuitenkin epäoikeudenmukaisena ja toivoi homoseksuaalisille vanhemmilleen oikeutta avioitua (25,27) ja mahdollisuutta tulla näkyvämmäksi sekä oikeutetuimmaksi pariskuntana. Jotkut nuoret uskoivat, että homoseksuaalisten avioliittojen mahdollistaminen vähentäisi heteroseksismia sekä edesauttaisi seksuaalivähemmistöjen hyväksymistä ja normalisoitumista. (27.) Avioliitto nähtiin kaikkien oikeutena (18,25,27), vaikka osa suhtautuikin kriittisesti avioliittoon instituutiona (25,27). Nuorten mielestä vanhempien avioliitto olisi lisännyt turvallisuutta (25,27), perheen yleistä hyvinvointia ja lujittanut mahdollisesti perheen koossa pysymistä (27). Vaikka rakkaus nähtiin ihmissuhteiden pohjana, avioliiton mukanaan tuomat lailliset oikeudet puuttuivat nuorten arkisessa elämässä (25,27). Vanhempien avioliiton puute oli hankaloittanut ja jopa estänyt sosiaalisen vanhemman adoption ja heikentänyt nuoren oikeuksia sosiaalisen vanhempansa vakuutuksiin tai perintöön (27).

Nuorilla oli eriäviä mielipiteitä mahdollisesta omasta tulevasta avioliitostansa (27). Osa piti mahdollisena omaa avioliittoa tulevaisuudessa, mutta osa koki syällisyyttä omasta avioliittomahdollisuudestaan, koska vanhemmilla ei sitä ollut. Osalla suhtautuminen vanhempien ja omaan avioliittomahdollisuuteen tai -mahdottomuuteen oli neutraali. Osa kuvasi avioliitto-oikeuden menettäneen merkityksensä ajan saatossa. (25.) Tutkimuksissa tuli ilmi myös halu pysyä erilaisena, ja mahdollinen avioliitto-oikeus nähtiin homoseksuaalisia ihmisiä ei-toivotusti normalisoivana (27).

Sukulolujen luovuttajan rooli sosiaalista vanhempaa vähäisempi. Sukulolujen luovuttajan avulla alkunsa saaneet nuoret eivät yleensä rinnastaneet luovuttajaa biologiseen vanhempaan. Osa nuorista tiesi luovuttajan henkilöllisyyden, osa ei. Joskus vanhempi halusi salata luovuttajan henkilöllisyyden. Vanhempi saattoi myös rajoittaa nuoren kontaktia luovuttajaan, koska pelkäsi mahdollisia huoltajuusvaateita. (24.)

Tapauksissa, joissa luovuttajan henkilöllisyys oli nuoren tiedossa, luovuttaja kuvattiin usein äidin miespuoliseksi ystäväksi (24). Luovuttaja nähtiin joko merkityksettömänä (24,34), perheenjäsenenä tai isänä. Kontaktien määrä luovuttajan kanssa vaihteli. Osa olisi toivonut enemmän yhteistä aikaa, mutta etenkin maantieteellinen sijainti oli

yhteydessä kontaktien määrään. Jotkut viettivät merkkipäivänsä luovuttajan kanssa. Osa vierautui luovuttajasta. Luovuttajan sekä sukulolujen luovuttamisen merkitys ymmärrettiin iän myötä. (24.) Kuitenkin nykyisten vanhempien riittävyys vanhempana korostui, vaikka usein iän myötä kasvoi halu tietää vähintään luovuttajan henkilöllisyys. Usein luovuttaja nähtiin geenien antajana ja tiedossa olevassa luovuttajassa nähtiin yhtäläisyyksiä omiin ominaisuuksiin. (24.)

Tyypillinen nuoruusiän kuuluva toiminta

Ystävyysuhteiden tärkeys. Homoseksuaalisten vanhempien perheistä tulevilla nuorilla oli tavanomaiset kaveriverkostot (19,22,28). Suurin osa nuorten kavereista oli heteroseksuaalisia (28). Ulkopuolelta tulevien rooli odotusten myötä nuori haki omaa paikkaansa kaveripiirissä (18). Kavereilta saatu hyväksyntä oli nuorelle tärkeää (19), ja ystävät valittiinkin tietoisesti (16,19,22,29). Vaikka kavereiden hyväksyntä oli merkityksellistä, sosiaalisilla kokemuksilla oli vähäinen merkitys omaan psykologiseen hyvinvointiin (29).

Nuoruusiän tyypilliset seurustelusuhteet. Nuorilla oli ikäkaudelle tyypillisiä romanttisia suhteita (36,37) sekä sukupuolikontakteja. Vanhemman seksuaalisella suuntautumisella ei koettu olevan vaikutusta omaan seksuaaliseen suuntautumiseen, ja nuoret tapailivat pääosin vastakkaista sukupuolta (37).

Järkevä päihteidenkäyttö. Homoseksuaalisten vanhempien kanssa elävillä nuorilla ei esiintynyt tavanomaista enempää tupakan, alkoholin tai marihuanan tai muiden huumeiden kokonaiskäyttöä (30,39). Naisparien lapset raportoivat kuitenkin heteroseksuaalisten vanhempien nuoria enemmän satunnaista alkoholin ja kannabiksen käyttöä (30). Vanhemman seksuaalisella suuntautumisella ei nähty suoraa vaikutusta päihteiden ongelmalliseen käyttöön. Vanhemman ja lapsen välinen suhde sekä nuoren aikuisilta saama tuki olivat enemmän yhteydessä nuoren päihteiden käyttöön ja ongelmakäyttäytymiseen kuin perherakenne. (39.)

Tavanomaista hyvinvointia nuoruusiässä. Nuoret olivat keskimäärin tyytyväisiä elämäänsä (14,30), huolimatta vahvasti esiin tulleesta erilaisuuden paineesta. Nämä nuoret eivät kokeneet vanhemman seksuaalisella suuntautumisella olevan kielteisiä vaikutuksia eikä vanhemman seksuaalinen suuntautuminen ollut elämässä kaikkein keskeistä. (14.)

Homoseksuaalisten vanhempien kanssa elävillä nuorilla ei esiintynyt tavanomaista enempää väkivaltaa tai ongelmakäyttäytymistä (39). Osassa tutkimuksia todettiin, että sateenkaariperheiden nuorilla ei esiintynyt tavanomaista enempää ahdistuneisuutta (17), kärsimystä tai sosiaalisia murheita (38). Kyseiset nuoret eivät myöskään eronneet muista nuorista itsetunnon, psykologisen sopeutumisen (37) tai erilaisuuden kokemuksen suhteen (38).

Ympäröivän yhteisön merkitys nuoren hyvinvoinnille

Uskonnollisen yhteisön asenteiden vaikutus. Osa nuorista kuvasi kokeneensa uskontokuntien tuomitsevuutta (13,20,21,22,26). Yhteisön hyväksyntä oli riippuvaista kirkkokunnasta. Hyväksymisen puute ja leimatuksi tuleminen lisäsivät uskontokunnasta etäännyttämistä. Osa nuorista koki vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vaikuttavan suoraan omiin näkemyksiinsä uskonnosta. (13.)

Sateenkaariyhteisön tuki merkityksellinen. Nuoret saivat tukea (14,20,25,26) ja ymmärrystä (18,20) sateenkaariyhteisöstä riippumatta nuoren omasta seksuaalisesta identiteetistä (20). Sateenkaariyhteisön läheisyys, oikeudenmukaisuus (20,26) ja yhteisöön sitoutuminen koettiin merkityksellisiksi (16,20). Yhteisöstä saatiin roolimalleja (20) ja perheen ulkopuolisia, vanhemmiksi koettuja, aikuisia (15,20). Lisäksi yhteisön vapaa-ajan toiminta koettiin tärkeäksi.

Osa nuorista koki sateenkaariyhteisöön kuulumisen olevan kuitenkin vähäistä ja ristiriitaisia tunteita herättävää (15). Yhteisöstä saadun tuen koettiin kohdentuvan paremmin vanhemmille kuin heidän lapsilleen. Lisäksi nuorten saama tuki oli vähäistä tilanteissa, joissa vanhempi toi myöhäisessä vaiheessa julki oman seksuaalisen suuntautumisensa. Aikuistumisen myötä tarve yhteisöstä saadulle tuelle kuitenkin vähentyi. (20.)

Asuinpaikan suvaitsevaisuuden vaikutus. Asuinympäristöllä oli vaikutusta nuoren kohtaamaan leimaamiseen. Liberaalilla asuinalueella nuori koki leimaamista vähemmän (16,21,25) kuin konservatiivisella alueella (16,20,22,25). Vastoin asuinympäristön vaikutusta nuoret raportoivat, ettei ympärillä olevien ihmisten kansallisuus tai etninen tausta vaikuttanut leimaamiseen (13).

Koulu-yhteisön avoimuuden vaikutus. Nuoret kohtasivat melko yleisesti syrjintää koulussa (14,15,16,22,29). Osa kertoi, etteivät opettajat puuttuneet koulussa esiintyneeseen nimittelyyn

(21). Osa homoseksuaalisten vanhempien kanssa elävistä nuorista oli kuitenkin kokenut saaneensa koulusta tukea, joka lisäsi nuoren hyvinvointia (22,28,35). Myös syrjinnän vastainen toiminta ja hyväksyvä ilmapiiri antoivat nuorelle tukea lisäten kouluviihtyvyyttä (21,22,28). Koulussa nuoret saivat vertaistukea toisilta homoseksuaalisten vanhempien kanssa eläviltä nuorilta (28). Osa kuitenkin koki koulu-yhteisöä merkityksellisemmäksi tuen antajaksi omat läheiset. Kaiken kaikkiaan nuoret viihtyivät koulussa tavanomaisesti. (28,37.)

Arjen kuormittavuudessa tarvittavien keinojen korostuminen

Toimintatavat arjessa selviämiseksi. Nuoret joutuivat vanhemman seksuaalivähemmistöön kuulumisen vuoksi kohtaamaan tavallista enemmän ulkopuolelta tulevia stressitekijöitä, joten he pyrkivät vähentämään niiden vaikutusta vaikenemalla perherakenteestaan (14,15,16,19,20,21,22,23,25,26,29). Perherakenteen salassa pysymisestä huolehdittiin esimerkiksi sanavalinnoilla, jotka eivät paljasta perhetaustaa (14,22). Erottumista esitettiin myös käyttäytymällä sosiaalisesti hyväksytysti, huomiota herättämättä (15,21) ja korostamalla omaa heteroseksuaalisuutta (27). Tunteiden salaaminen oli joidenkin nuorten keino sulautua joukkoon (21). Nuoret kuvasivat kokonaisuudessaan pyrkivänsä suojelemaan perhettänsä (14,15,16,19,21) ja itseänsä (15,16,19) heteronormatiivisessa yhteiskunnassa.

Salailusta huolimatta nuorille oli tärkeää ryhmiin kuulumisen (15,19) ja torjutuksi tulemisen välttäminen (14,29). Osa kuvasi ennakoivansa muiden kielteisiä reaktioita (16,19), ja jotkut pyrkivät sivuuttamaan ikävät tilanteet (19,21). Vanhemmilta opittu huumori suojaasi ikävissä tilanteissa (14,29). Myös säälin tunne homofobisia ihmisiä kohtaan auttoi selviytymisessä (14). Vastoin valtaosan salailua, osa kuvasi ehkäisevänsä ahdistustaan tuomalla perheensä rakenteen avoimesti julki. Tällä pyrittiin välttämään salailun aiheuttamaa painetta. (18,19.)

Selviytymistä helpottavat ulkoiset tekijät. Perheen tuki oli tärkeä vähemmistöön kuulumisesta johtuvan stressin hallinnassa (13,15,19,21,38,39). Vanhemman itseluottamuksella oli myönteinen vaikutus nuoren itsetuntoon (14,16). Yhteiskuuluvuuden tunne läheisten kanssa auttoi kestämään painetta (21,25,31,32). Avoimella ilmapiirillä (13,14,16), luottamuksella (18,19) ja turvallisuudentunteella (14,18) oli myönteinen vai-

kus ja keskustelun mahdollisuutta arvostettiin (16,19,25,31). Osa mainitsi, että ainakin kotona oli helppo puhua (15,16). Myös ystävien tuki oli tärkeää (14,21,38). Lisäksi vertaistuesta koettiin apua (18,29). Osa oli saanut apua kiusatuksi tulemiseen tukiryhmistä (25) ja ammattiavusta (29). Tuen puuttuminen vaikutti haitallisesti nuoren hyvinvointiin (14,15). Osa koki kuitenkin tarpeelliseksi selviytyä itse (18).

Vaikuttamiskeinot homofobiaa vastaan. Koska nuoret olivat kohdanneet homofobiaa, moni puolusti aktiivisesti seksuaalivähemmistöjä (14,20,21,25,26,27). Monella oli toive suvaitsevammasta yhteiskunnasta (13,18,27), ja siihen pyrittiin esimerkiksi valistamalla muita seksuaalivähemmistöistä (13,21,25,29). Jotkut puuttuivat halventavaan kielenkäyttöön, eivätkä suvainneet sitä lainkaan (19). Enemmistö pyrki vaikuttamaan muiden asenteisiin asiallisin keinoin. Osa nuorista käyttäytyi kuitenkin uhmakkaasti puolustuskeinona homofobiaa vastaan. (21,25,26,29.)

Pohdinta

Tulokset osoittivat vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviämisen olevan nuorelle suuri muutos. Hyvät suhteet vanhempiin ja kavereihin tukivat kuitenkin nuoren hyvinvointia uudessa elämäntilanteessa. Myös hyväksyvä ja avoin ympäröivä yhteisö koettiin merkitykselliseksi. Nuoruus oli kaiken kaikkiaan ikävaiheena tyyppinen, mutta sitä varjosti erilaisuuden paine ja kokemus leimatuksi tulemisesta. Arjen kuormittavuudesta ja korostuneista selviytymisstrategioista huolimatta vanhemman seksuaalinen suuntautuminen ei ollut keskeisin asia nuoren elämässä. Iän myötä vanhemman seksuaalisella suuntautumisella nähtiin olevan myös myönteisiä vaikutuksia, kuten nuoren suvaitsevainen asenne erilaisuutta kohtaan sekä hyvät sosiaaliset taidot.

Nuoruus ikävaiheena on muutosten aikaa, muun muassa oman identiteetin kehityksessä (41). Vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviäminen nuoruusvaiheessa lisää ikävaiheen kuormittavuutta. Ikävaiheen kehityshaasteet huomioiden ei ole yllätyksellistä, että nuoret kokivat hämmennystä vanhemman seksuaalisen suuntautumisen tultua julki. Huolimatta nuoren mahdollisista aiemmista epäilyistä koskien vanhemman seksuaalisista suuntautumista, oli lopullinen jul-

kitulo mullistava asia nuorelle. Tutkimuksissa oli viitteitä siitä, että nuorilla, joilla vanhemman seksuaalinen suuntautuminen oli tiedossa jo lapsesta, ei ollut vastaavaa lisäkuormitusta nuoruudessa vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviämisestä ja tästä mahdollisesti aiheutuneesta biologisten vanhempien erosta.

Nuorille kaverisuhteet ja joukkoon kuuluminen ovat tärkeitä. Normaaliuden ja samanlaisuuden kokeminen ovat keskeisiä nuoren toiminnassa. Nuorten tunne samankaltaisuudesta on psykisen hyvinvoinnin kannalta tärkeä. (42.) Vähemmistöryhmien edustajat joutuvat aktiivisesti kamppailemaan ajatuksin ja teoin vapautuakseen identiteettiinsä liitetystä erilaisuuden leimasta (43), myös sateenkaariperheiden nuoret joutuivat jatkuvan erilaisuuden paineen alle perherakenteensa vuoksi. Nuoret joutuivat kokemaan heteronormatiivisen yhteisön paineen. Nuoret joutuivat tasapainottelemaan jatkuvan erilaisuuden paineen ja normaaliuden toiveen välillä. Nuoren hyvinvoinnin kannalta olisi tärkeää tukea nuoren omaa normaaliuden tunnetta. Tuomalla sateenkaariperheitä aiempaa tunnetummiksi ja vähemmän kielteisiä ajatuksia herättäviksi, voitaisiin vähentää sateenkaariperheiden nuorten erilaisuuden painetta. Yleisesti ilmiön tutuksi tuleminen vähentää ennakkoluuloja, sillä ennakkoluulot ovat tuomitsemista tai mielipiteen muodostamista etukäteen, ennen asian tuntemista (44). Käytännön valistamiskeinoiksi ennakkoluulojen vähentämiseksi on esitetty esimerkiksi toiminnallista ryhmäopetusta koulussa. Lisäksi on todettu, että ennakkoluulojen vähenemiseksi riittää jo sekin, että tuntee ihmisiä, joilla on vähemmistöryhmään kuuluvia ystäviä. (44.)

Ulkopuoliset paineet pakottivat näitä nuoria kehittämään selviytymisstrategioita arjessa selviytymiseksi. Vaikka syyt selviytymiskeinojen tarpeeseen tulivat ulkopuolelta, olivat ne nuorelle tapa pärjätä stressaavassa elämäntilanteessa. Selviytymiskeinot ovat ihmisen luonnollinen tapa hallita, vähentää tai sietää sellaisia ulkoisia tai sisäisiä vaatimuksia, jotka kuluttavat voimavaroja (45). Vähemmistöryhmiin kuuluvien selviytymisstrategiat ovat erityisen monimutkaisia. Tyyppillisiä vähemmistöryhmiin kuuluvien selviytymisstrategioita ovat tässäkin tutkimuksessa esiin tulleet itsekontrolli, vetäytyneisyys ja varovaisuus sosiaalisissa tilanteissa. Suojamekanismeina voi olla myös uhmakas ja aggressiivinen käytös tai toisaal-

ta aktiivinen vaikuttaminen muiden asenteiden ja ennakkoluulojen muuttamiseksi. (43.) Tämän tutkimuksen tulokset auttavat ymmärtämään sateenkaariperheen nuoren käyttäytymistä ongelmatilanteissa.

Tulokset osoittavat, että hyvät perhesuhteet sekä avoin ympäröivä yhteisö ovat merkittäviä voimavaroja. Hyvällä vanhempi-lapsisuhteella on yhteys siihen, miten tyytyväinen nuori oli elämäänsä (46). Sama näkyi myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Tärkeintä ei ollut vanhemman seksuaalinen suuntautuminen, vaan vanhemman ja lapsen välinen lämmin ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Vanhempi-lapsisuhteen laatu osoittautui tärkeäksi myös Kia Aarnion (47) tutkimuksessa, jossa osallistujina oli sekä lapsia että nuoria sateenkaariperheistä. Vanhempi-lapsisuhteen lisäksi kaverisuhteet koettiin merkittäviksi voimavaroiksi. Esiin tulleesta voimakkaasta leimaamisesta huolimatta lohdullista oli se, että kaverisuhteiden määrä ja laatu eivät pääosin eronneet muiden nuorten kaverisuhteista. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kaverisuhteiden ulkopuoliset ikätoverisuhteet sisälsivät tavanomaista enemmän kiusaamisen uhkaa. Vaikka ystävyysuhteita kuvattiin tavanomaisiksi, voinee niiden olettaa olevan sateenkaariperheen nuorelle erityisen tärkeitä voimavaroja ympäristön asettamien paineiden alla.

Vaikeisiin kokemuksiin voi liittyä myös myönteisiä tunteita. Kokemukset kasvattavat ihmistä henkisesti lisäten viisautta, arvostusta elämään, arvomaailman selkiytymistä sekä sosiaalisten suhteiden parantumista. Vaikeasta asiasta selviäminen tuottaa iloa, helpotusta tai ylpeyttä. (45.) Tämän tutkimuksen tuloksissa oli havaittavissa samoja elementtejä. Nuoret kuvasivat tilanteen helpottuvan iän myötä leimaamisen vähentyessä ja kielteisten kommenttien käsittelykyvyn parantuessa. Sateenkaariperheen nuorista kasvoi tulosten perusteella suvaitsevaisia ja sosiaalisia aikuisia.

Pohdittaessa tutkimustulosten sovellettavuutta suomalaiseseen yhteiskuntaan voidaan tarkastella tutkimuksessa käytetyn aineiston ominaisuuksia. Aineisto koostui valtaosin yhdysvaltalaisista tutkimuksista (n = 20). Yhdysvaltojen länsimaisella kulttuurilla voisi ajatella olevan yhteneväisyyksiä suomalaisen kulttuurin kanssa, ja näin ollen tulokset voitaisiin nähdä soveltuvina myös Suomessa. Tulosten sovellettavuuden kannalta olennaista on sateenkaariperheiden perherakenteiden samankaltaisuus Suomessa ja ulkomailla. Naiset ovat miehiä yleisemmin sateenkaariperheiden vanhempia sekä Suomessa että ulkomailla (5,8). Naisparien perheitä koskevaa tutkittua tietoa oli tarjolla miesparien perheisiin kohdistuvaa tutkimusta runsaammin, joten valtaosa (n = 14) katsauksen tutkimuksista käsitteli ainoastaan naisparien perheiden nuoria. Moni (n = 8) tutkimus käsitteli kuitenkin sekä nais- että miesparien nuoria, jolloin tutkimuksen tuloksia voinee soveltaa myös miesparien perheiden nuorten arkeen. Sekä nais-, mies- että biseksuaaliparien nuoria käsitteleviä tutkimuksia oli edellä mainittuja vähemmän (n = 5). Yhtään transseksuaalien vanhempien nuoriin kohdistuvaa tutkimusta ei valikoitunut mukaan kirjallisuuskatsaukseen, mikä vaikuttaa tulosten sovellettavuuteen suhteessa transseksuaalisten vanhempien nuorten arkeen. Yleisesti näyttäisi siltä, että transseksuaalisten vanhempien perheitä koskevaa tutkimusta tarvittaisiin lisää (47).

Monipuolisuutta aineistoon toi nykyhetken sijoittuvien tutkimusten (n = 18) lisäksi retrospektiiviset tutkimukset (n = 6). On kuitenkin selvää, että eläminen sateenkaariperheessä on muuttunut vuosikymmenten saatossa (47). Retrospektiivisistä tutkimuksista huolimatta tutkimustuloksia voidaan ajatella sovellettavaksi nykyaikaan, sillä valtaosassa tutkimusten nuorista eli nuoruuttansa juuri 2000-luvulla.

KIRJALLISUUS

- 1) Lebow, Jay: Editorial: LGBTQ families in the 21st Century. *Family Process* 54 (2015): 3, 391–395.
- 2) Witeck, Bob: Cultural change in acceptance of LG-BT people: Lessons from social marketing. *American Journal of Orthopsychiatry* 84 (2014): 1, 19–22.
- 3) Ball, Carlos: *The right to be parents: LGBT families and the transformation of parenthood*. New York and London: New York University Press, 2012.
- 4) Burkholder, Gary & Burbank, Pat: *Caring for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transsexual Parents and their Children*. *International Journal of Childbirth Education* 27 (2012): 4, 12–18.
- 5) Tilastokeskus: Sateenkaariperheet tuovat väriä tilastoihin 2013. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-09-23_001.html?s=0 (luettu 28.5.2015)
- 6) Perrin, Ellen & Siegel, Benjamin: Promoting of wellbeing of children whose parents are gay or lesbian. *Journal of American Academy of Pediatrics* 131 (2013): 4, 827–830.
- 7) Sateenkaariperheet ry: Perheoikeus. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=224> (luettu 11.9.2016)
- 8) Jämsä, Juha: *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi: käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville*. Jyväskylä: PS-kustannus, 2008.
- 9) Tilastokeskus: Perheiden määrä jatkaa lievää kasvuaan. http://www.stat.fi/til/perh/2015/perh_2015_2016-05-30_tie_001_fi.html (luettu 11.9.2016)
- 10) Moring, Anna: *Oudot perheet. Normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2013.
- 11) Kylmä, Jari & Juvakka, Taru: *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita Prima Oy, 2012.
- 12) Elo, Satu & Kyngäs, Helvi: The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62 (2008): 1, 107–115.
- 13) Lytle, Megan & Foley, Pamela & Aster, Amanda: Adult children of gay and lesbian parents: Religion and the parent-child relationship. *Counseling Psychologist* 41 (2013): 4, 530–567.
- 14) Titlestad, Angharad & Pooley, Julie: Resilience in same-sex-parented families: The lived experience of adults with gay, lesbian, or bisexual parents. *Journal of GLBT Family Studies* 10 (2014): 4, 329–353.
- 15) Fairtlough, Anna: Growing up with a lesbian or gay parent: Young people's perspectives. *Health & Social Care in the Community* 16 (2008): 5, 521–528.
- 16) Goldberg, Abbie: Talking About Family: Disclosure Practices of Adults Raised by Lesbian, Gay, Bisexual Parents. *Journal of Family Issues* 28 (2007): 1, 100–131.
- 17) Murray, Paul & McClintock, Karen: Children of the Closet: A Measurement of the Anxiety and Self-Esteem of Children Raised by a Non-Disclosed Homosexual or Bisexual Parent. *Journal of Homosexuality* 49 (2005): 1, 77–95.
- 18) Welsh, Marjorie: Growing up in a same-sex parented family: The adolescent voice of experience. *Journal of GLBT Family Studies* 7 (2011): 1–2, 49–71.
- 19) Gianino, Mark & Goldberg, Abbie & Lewis, Terrence: Family outings: Disclosure practices among adopted youth with gay and lesbian parents. *Adoption Quarterly* 12 (2009): 3–4, 205–228.
- 20) Goldberg, Abbie & Kinkler, Lori & Richardson, Hannah & Downing, Jordan: On the border: Young adults with LGBQ parents navigate LGBTQ communities. *Journal of Counseling Psychology* 59 (2012): 1, 71–85.
- 21) Kivalanka, Katherine & Leslie, Leigh & Radina, Rachel: Coping with sexual stigma: Emerging adults with lesbian parents reflect on the impact of heterosexism and homophobia during their adolescence. *Journal of Adolescent Research* 29 (2014): 2, 241–270.
- 22) Lubbe, Carien & Kruger, Liana: The disclosure practices of a south African-born adolescent raised in an American lesbian-parent family. *Journal of GLBT Family Studies* 8 (2012): 4, 385–402.
- 23) Lick, David & Patterson, Charlotte & Schmidt, Karen: Recalled social experiences and current psychological adjustment among adults reared by gay and lesbian parents. *Journal of GLBT Family Studies* 9 (2013): 3, 230–253.
- 24) Goldberg, Abbie & Allen, Katherine: Donor, dad, or...? Young adults with lesbian parents' experiences with known donors. *Family Process* 52 (2013): 2, 338–350.
- 25) Goldberg, Abbie: Will I marry if my parents can't? Young adults with LGB parents consider marriage for themselves. *Journal of Family Issues* 35 (2014): 2, 151–180.
- 26) Leddy, Anna & Gartrell, Nanette & Bos, Henny: Growing up in a lesbian family: The life experiences of the adult daughters and sons of lesbian mothers. *Journal of GLBT Family Studies* 8 (2012): 3, 243–257.
- 27) Goldberg, Abbie & Kivalanka, Katherine: Marriage (in)equality: The perspectives of adolescents and emerging adults with lesbian, gay, and bisexual parents. *Journal of Marriage and Family* 74 (2012): 1, 34–52.
- 28) Gartrell, Nanette & Bos, Henny & Peyser, Heidi & Deck, Amalia & Rodas, Carla: Adolescents with lesbian mothers describe their own lives. *Journal of Homosexuality* 59 (2012): 9, 1211–1229.
- 29) Robitaille, Caroline & Saint-Jacques, Marie-Christine: Social stigma and the situation of young people in lesbian and gay stepfamilies. *Journal of Homosexuality* 56 (2009): 4, 421–442.
- 30) Goldberg, Naomi & Bos, Henny & Gartrell, Nanette: Substance use by adolescents of the USA National Longitudinal Lesbian Family Study. *Journal of Health Psychology* 16 (2011): 8, 1231–1240.
- 31) Bos, Henny & Gartrell, Nanette: Adolescents of the USA National Longitudinal Lesbian Family Study: can family characteristics counteract the negative effects of stigmatization? *Family Process* 49 (2010):

- 4, 559–572.
- 32) Gelderen, Loes & Gartrell, Nanette & Bos, Henny & Hermanns, Jo: Stigmatization and promotive factors in relation to psychological health and life satisfaction of adolescents in planned lesbian families. *Journal of Family Issues* 34 (2013): 6, 809–827.
 - 33) Rijn-van Gelderen Loes & Bos, Henny & Gartrell, Nanette: Dutch adolescents from lesbian-parent families: How do they compare to peers with heterosexual parents and what is the impact of homophobic stigmatization? *Journal of Adolescence* 40 (2015): 65–73.
 - 34) Gartrell, Nanette & Bos, Henny: US National Longitudinal Lesbian Family Study: Psychological adjustment of 17-year-old adolescents. *Pediatrics* 126 (2010): 1, 28–36.
 - 35) Vyncke, Johanna & Julien, Danielle & Jouvin, Emilie & Jodoin, Emilie: Systemic heterosexism and adjustment among adolescents raised by lesbian mothers. *Canadian Journal of Behavioural Science* 46 (2014): 3, 375–386.
 - 36) Golombok, Susan & Perry, Beth & Burston, Amanda & Murray, Clare & Mooney-Somer, Julie & Stevens, Madeleine: Children with lesbian parents: A community study. *Developmental Psychology* 39 (2003): 1, 20–33.
 - 37) Wainright, Jennifer & Russell, Stephen & Patterson, Charlotte: Psychosocial Adjustment, School Outcomes, and Romantic Relationships of Adolescents With Same-Sex Parents. *Child Development* 75 (2004): 6, 1886–1898.
 - 38) Rivers, Ian & Poteat, Paul & Noret, Nathalie: Victimization, social support, and psychosocial functioning among children of same-sex and opposite-sex couples in the United Kingdom. *Developmental Psychology* 44 (2008): 1, 127–134.
 - 39) Wainright, Jennifer & Patterson, Charlotte: Delinquency, victimization, and substance use among adolescents with female same-sex parents. *Journal of Family Psychology* 20 (2006): 3, 526–530.
 - 40) Wainright, Jennifer & Patterson, Charlotte: Peer relations among adolescents with female same-sex parents. *Developmental Psychology* 44 (2008): 1, 117–126.
 - 41) Schaffer, Rudolph: Key concepts in developmental psychology. London: Sage Publications Ltd, 2006.
 - 42) Eronen, Sanna & Kalakoski, Virpi & Kanninen, Katri & Katainen, Saara & Kauppinen, Laura & Laarni, Jari & Lähdesmäki, Mari & Oksala, Else & Paavilainen, Petri & Penttilä, Mia: Persoonaa – Kehityopsykologia. Helsinki: Edita Oyj, 2001.
 - 43) Butera, Fabrizio & Levine, John: Coping with minority status: responses to exclusion and inclusion. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
 - 44) Brown, Rupert: Prejudice: Its social Psychology. Malden: Wiley-Blackwell, 2011.
 - 45) Metsäpelto, Riitta-Leena & Feldt, Taru: Meitä on moneksi: persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 2009.
 - 46) Antaramian, Susan & Huebner, Scott & Valois, Robert: Adolescent life satisfaction. *Applied Psychology* 57 (2008): 112–126.
 - 47) Aarnio, Kia: Sateenkaariperheiden lasten vahvuudet ja haavoittuvuudet. Helsinki: Väestöliiton väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2014 (6).
 - 48) Crouch, Simon & Waters, Elisabeth & McNair, Ruth & Power, Jennifer & Davis, Elise: Parent-reported measures of child health and wellbeing in same-sex parent families: a cross-sectional survey. *BMC Public Health* 14 (2014): 1, 1412–1434.

TIIVISTELMÄ

Tiina Tuovila & Minna Koivusilta & Päivi Åstedt-Kurki & Jari Kylmä: Nuorten kokemuksia elämästä sateenkaariperheessä. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Sateenkaariperheiden määrä kasvaa Suomessa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata nuorten kokemuksia elämästä sateenkaariperheessä. Tutkimuskysymyksenä oli, millaista on nuoren elämä sateenkaariperheessä. Tavoitteena oli, että tutkitun tiedon avulla voidaan lisätä ymmärrystä sateenkaariperheisiin kuuluvien perheiden nuorten elämästä. Tutkimus toteutettiin systemaattisena kirjallisuuskatsauksena. Aineistona oli 28 tutkimusartikkelia, jotka analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulosten mukaan vanhemman seksuaalisen suuntautumisen selviäminen nuorelle oli hänen elämänsä mulistava asia ja nuoret kokivat myös erilaisuutta vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Toisaalta tut-

kimuksista kävi ilmi, että nuoren elämässä oli myös valoisia puolia vanhemman seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Perhe oli nuorelle tärkeä tukipilari perherakenteesta huolimatta. Sateenkaariperheiden nuoret toimivat nuoruusikään kuuluvilla tavoilla. Ympäröivä yhteisö oli yhteydessä nuoren hyvinvointiin. Nuoren elämässä korostuivat arjen kuormittavuudessa tarvittavat keinot.

Tutkimuksen tulokset tekevät sateenkaariperheessä elävän nuoren todellisuutta näkyväksi. Tulokset auttavat ymmärtämään näiden nuorten arkipäivän kokemuksia ja mahdollisia selviytymiskeinoja arjessa selviämiseksi. Tulosten tuomaa tietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi valistustyössä, joka on todettu erityisen hyväksi ennakoluulojen vähentämisen keinoksi. Sateenkaariperheitä koskevan kotimaisen tutkimuksen vähyyttä osoittaa jatkossa tarpeen muun muassa sateenkaariperheiden nuoria koskevalle tutkimukselle.